

S
100
อ332ก
2547 น.1
สมัชชา

องและเผ่าะวัง

รปลอดภัยสารพิษ

อย่างมีส่วนร่วม

3

การคุ้มครองและเพียรระวัง อาหารปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีส่วนร่วม

- จัดพิมพ์โดย** : สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)
สนับสนุนโดย : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขแห่งชาติ (สวรส.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
กระทรวงสาธารณสุข
- ที่ปรึกษา** : นายแพทย์ศิริวัฒน์ ทิพย์ธราดล
คณะผู้จัดทำ : ทีมสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช
บรรณาธิการ : อรพรรณ ศรีสุขวัฒนา
ผู้ช่วยบรรณาธิการ : จูดีพร คัทธูธา
พิมพ์ครั้งที่ 1 : สิงหาคม 2547
จำนวนพิมพ์ : 3,500 เล่ม
ออกแบบรูปเล่ม : อากาศพรรณ สายยศ
พิมพ์ที่ : 21 เซ็นจูรี่
ISBN : 974-9771-08-7

เอกสารประกอบเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๔๗
เฉพาะประเด็น “อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ : ภัยคุกคามจากสารเคมี”

ห้องย่อย ที่ ๓

การคุ้มครองและเพียรระวัง

อาหารปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีส่วนร่วม

- ที่ปรึกษา : นายแพทย์ศิริวัฒน์ ทิพย์ธราดล
คณะผู้จัดทำ : ทีมสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช
บรรณาธิการ : อรพรรณ ศรีสุขวัฒนา

S 100 0332ก 2547.

การคุ้มครองและเพียรระวังอาหารปลอดภัย...
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ความนำ :

ในเวทีสมัชชาสุขภาพ ปี 2546 อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ เป็นประเด็นสำคัญที่เครือข่ายสมัชชาสุขภาพให้ความสนใจ และเห็นว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนอย่างมาก โดยได้แบ่งเป็นห้องย่อย “เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ” และห้องย่อย “อาหารปลอดภัยเพื่อสุขภาพอย่างยั่งยืน” มีข้อเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ห้องย่อยทั้ง 2 โดยสรุป ดังนี้

ห้องย่อย “เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ”

1. ให้มีการกำหนดเป้าหมายการเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพอย่างยั่งยืน โดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน
2. ให้ยกเลิกการนำเข้า จำหน่ายและใช้สารเคมีทางการเกษตรที่มีพิษร้ายแรงและร้ายแรงมาก ภายในแผนฯ 9 และให้ยกเลิกการนำเข้าสารเคมีการเกษตร 100% ภายในแผนฯ 10
3. ให้จัดตั้งองค์กรอิสระและพัฒนาระบบเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ และจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการพัฒนาระบบเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ

ห้องย่อย “อาหารปลอดภัยเพื่อสุขภาพอย่างยั่งยืน”

1. ใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางการจัดการระบบอาหารปลอดภัย
2. สร้างการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐและชุมชนโดยให้เครือข่ายชุมชนเป็นภาคีหลักดำเนินการ
3. จัดทำแผนพัฒนาระบบอาหารชุมชน และผลักดัน ดูแลให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
4. สร้างเครือข่ายการตรวจสอบมาตรฐานผลิตผลในห้องถิ่น
5. สร้างเครือข่ายผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ปรุง ผู้บริโภคในชุมชน โดยจัดตลาดชุมชน

ซึ่ง สปรส. และ สวรส. ได้ประสานแจ้งข้อเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และได้ร่วมกันพัฒนากระบวนการเพื่อผลักดันข้อเสนอสู่การปฏิบัติ เช่น พัฒนาองค์ความรู้เรื่องผลกระทบจากสารเคมีอันตรายเพื่อนำร่อง

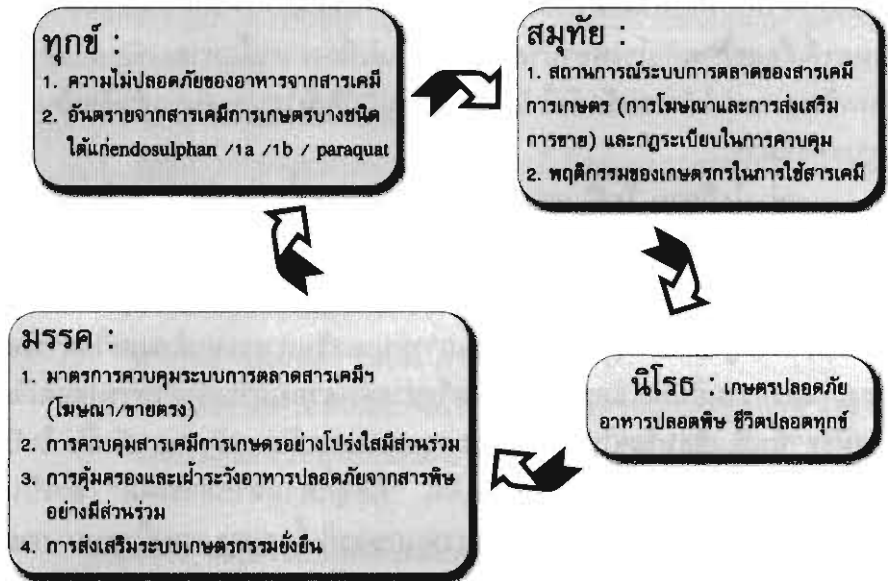
ไปสู่กระบวนการยกเลิกการนำเข้า จำหน่ายและใช้ ซึ่งในปี 2547 คณะกรรมการ วัตถุประสงค์รายกำลังดำเนินการยกเลิกการนำเข้า จำหน่ายและใช้สารเคมีการเกษตร 3 ตัวได้แก่ เอ็นโดซัลแฟน (ยกเว้นชนิดโมโครแคปซูล) อีพีเอ็น และเมททิวพารา ไธออนรวมทั้งดำเนินงานวิจัยเรื่องการสนับสนุนความเข้มแข็งของระบบจัดการความปลอดภัยอาหารที่จังหวัดสมุทรสงคราม และการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตอาหาร เกษตรที่เอื้อสุขภาพกับโรงพยาบาล เป็นต้น แต่เนื่องจากเนื้อหาของข้อเสนอค่อนข้างกว้างขวางทำให้การผลักดันให้เกิดผลทางปฏิบัติยังไม่ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม ในปี 2547 มีสมัชชาสุขภาพพื้นที่กว่าร้อยละ 80 ยังคงเลือกประเด็น “อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ” เป็นประเด็นหลักของสมัชชา ระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และภาค โดยเรื่องที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดคือ ภัยคุกคามจาก สารเคมี ควบคู่ไปกับ ความพยายามในการหนุนเสริมทางระบบคิดและวิธีการในเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายคุ้มครองเฝ้าระวังอาหารปลอดภัย ในสมัชชาพื้นที่ เชื่อมร้อยไปกับนโยบายอาหารปลอดภัยของรัฐบาล ดังนั้น ในปี 2547 สมัชชาสุขภาพจึงหยิบยกประเด็น “ภัยคุกคามจากสารเคมี” มาเป็น ประเด็นหลัก ที่เชื่อมร้อยกับระบบอาหาร เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพทั้งระบบ ภายใต้คำขวัญ “เกษตรปลอดภัย อาหารปลอดภัย ชีวิตปลอดภัย”

หลักของการดำเนินงานคือ ต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่าง สำคัญ ควบคู่ไปกับการสังเคราะห์ข้อเสนอจากสมัชชาสุขภาพพื้นที่ โดยบูรณาการ ความร่วมมือในการวางแผนและดำเนินงานจากหน่วยงานราชการ สถาบันวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายประชาคม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอนโยบายและ ยุทธศาสตร์ที่จะสามารถป้องกันภัยคุกคามจากสารเคมีในอาหาร อันเป็นที่ ยอมรับและสามารถนำไปผลักดันให้เกิดการปฏิบัติได้จริงโดยความร่วมมือจาก หน่วยงานภาคีทุกฝ่าย เพื่อสุขภาพที่จะเกิดขึ้นต่อไปตามกลไกของ (ร่าง) พระ ราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ...

กรอบแนวคิด :

กรอบคิดเฉพาะในประเด็น “อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ : ภัยคุกคามจากสารเคมี” เป็นไปตามลักษณะวงจรอริยสังตั้งแผนภาพต่อไปนี้

ในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติวันที่ 8 กันยายน 2547 คณะทำงานจัดสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็นซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากหน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และผู้แทนสมัชชาสุขภาพพื้นที่ ได้จัดแบ่งห้องย่อยเพื่อระดมความเห็นจากสมาชิกสมัชชาสุขภาพไว้เป็น 4 ห้องย่อยตามมรรคทั้ง 4 ดังนี้

- ห้องย่อยที่ 1 มาตรการควบคุมระบบการตลาดสารเคมีฯ (โฆษณา/ขายตรง)
- ห้องย่อยที่ 2 การควบคุมสารเคมีการเกษตรอย่างโปร่งใส มีส่วนร่วม
- ห้องย่อยที่ 3 การคุ้มครองและเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีส่วนร่วม
- ห้องย่อยที่ 4 การส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

โดยได้มีการจัดเวทีประมวลสถานการณ์ปัญหาและสังเคราะห์ข้อเสนอเบื้องต้นของแต่ละห้องย่อย และจัดทำเป็นสรุปข้อมูลเอกสารนำเข้าสู่สำหรับสมาชิกสมัชชาสุขภาพได้ใช้ในการร่วมระดมความเห็นในห้องย่อย โดยแบ่งเป็น 4 เล่มเช่นกัน ทั้งนี้ หลังจากการระดมความเห็นแล้วข้อเสนอโยบายและยุทธศาสตร์จะถูกนำเสนอและประกาศเจตนารมณ์ร่วมในภาพรวมของ “อาหารและเกษตรเพื่อสุขภาพ” ต่อไป

การคุ้มครองและเพียรระวัง

อาหารปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีส่วนร่วม

สภาพการณ์ปัญหา

จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุขระบุว่า คนไทยเสียชีวิตจากโรคอันเนื่องมาจากอาหารการกินที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมถึงชั่วโมงละ 7 คน หรือปีละ 61,320 คน เป็นจำนวนตัวเลขที่สูงกว่าการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุที่กำลังตื่นกลัว ซึ่งมีอัตราการเสียชีวิตเพียงชั่วโมงละ 5 คน หรือปีละ 43,800 คน และปัญหาเรื่องการบริโภคไม่ถูกต้องเหมาะสม ก็ไม่ใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทย แต่เป็นปัญหาสำคัญที่ทั่วโลกกำลังประสบร่วมกัน และกำลังรุนแรงสั่นคลอนวิถีชีวิตการกินอยู่ของมนุษย์

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า มีผลการศึกษาวิจัยมากมายหลายชิ้นเตือนให้ทุกคนระมัดระวังเรื่องพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม อันจะก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน จากสาเหตุโรคที่ตามมา เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคหัวใจขาดเลือด โรคมะเร็ง เป็นต้น

กลไกโครงสร้างทางสังคมในปัจจุบันก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง ที่ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถเลือกได้ เสมือนถูกครอบให้อยู่ในวงจรมรณะ ซึ่งโดยสัญชาตญาณเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนอยากบริโภคอาหารที่ดีที่สุด ถ้าสามารถเลือกได้ และการที่จะเลือกได้นั้นจำเป็นต้องรับรู้ข้อมูลเพียงพอ และมีตัวเลือกอื่นที่สามารถเลือกได้มาก

กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ที่ถูกรอบงำจากสื่อโฆษณา และการไม่พูดความจริงของผู้ผลิต ผู้ขาย หรือแม้แต่ผู้ส่งเสริม ถึงแม้จะตั้งกฎเกณฑ์มาตรฐานในระบบอาหาร ระบบตรวจคุ้มครองผู้บริโภคก็ตาม แต่เป็นการแก้ปัญหาปลายเหตุที่สามารถดูแลคุ้มครองอย่างมั่นใจได้เฉพาะอาหารส่วนหนึ่ง ซึ่งต้องใช้ต้นทุนสูง จึงทำให้ราคาขายสูงตามไปด้วย และมีเฉพาะคนบางกลุ่มเล็กๆ ของสังคมเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงได้ คนทั่วไปก็ต้องยอมจำนนปล่อยให้ไปไปตามยถากรรม

ดังข้อมูลการสำรวจทัศนคติของผู้บริโภค จากสมัชชาสุขภาพอุทัยธานีที่พบว่า ผู้บริโภคในจังหวัดมีความเห็นว่าอาหารในปัจจุบันไม่ปลอดภัย ถ้าต้องการอาหารที่ปลอดภัยต้องออกไปซื้อจากที่ไกลซึ่งไม่คุ้มค่าเดินทาง ร้อยละ 55 ในขณะที่ร้อยละ 38 เห็นว่าการจัดหาข้าว ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ปลอดภัยเป็นเรื่องยุ่งยากเกินไป อีกทั้งเห็นว่าการรับประทานอาหารทั่วไปกับอาหารที่ติดป้ายปลอดภัยไม่มีผลแตกต่างกันต่อสุขภาพ ถึงร้อยละ 34

หรือตัวอย่างข้อมูลจากเอกสารการศึกษาศานาการณความปลอดภยด้านสารเคมีในอาหารของประเทศไทย¹ ได้รายงานไว้ว่า อาหารกลุ่มผักและผลไม้เป็นกลุ่มที่พบสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรมากที่สุด โดยเฉพาะผักพบสารตกค้างเกินมาตรฐานและบ่งชี้ว่าข้อมูลการตกค้างยังไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสาร ตกค้างที่พบมากคือ endosulfan, cypermethrin และ methamidophos ทั้งนี้สารตกค้างที่พบเกินมาตรฐาน CODEX และประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 163 (พ.ศ.2538) คือ cypermethrin, profenophos และ dicrotophos โดยพบในผักคะน้า กวางตุ้ง ถั่วฝักยาว ถั่วลันเตา และพริกชี้หนู สำหรับในผลไม้ พบ methiocarb เกินมาตรฐานในส้มเขียวหวาน และจากผลการเปรียบเทียบสารเคมีตกค้างในผักปลอดภัย (ติดฉลาก)และผักธรรมดา พบว่ามีสารตกค้างเกินมาตรฐานของ CODEX และกระทรวงสาธารณสุข แต่บ่งชี้ว่าผักปลอดภัยและผักธรรมดา มีสารพิษตกค้างแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) โดยผักธรรมดา มีสารตกค้างเกินมาตรฐานกำหนดสูงกว่าผักมีฉลากปลอดภัย 2 เท่า การติดฉลากว่าปลอดภัยนั้นก็ยังตรวจพบสารตกค้างเป็นจำนวนมาก เพียงแต่ตัวอย่างเกินมาตรฐานน้อยกว่าผักธรรมดา ดังนั้นการใช้ฉลากว่าปลอดภัยจึงไม่

1 จุไรรัตน์ รุ่งโรจนารักษ์, วิเคราะห์สถานการณ์ความปลอดภัยด้านสารเคมีในอาหารของประเทศไทย, สปส, 2547.

เหมาะสม และเป็นการหลอกลวงผู้บริโภค

การศึกษาดังกล่าวยังพบ สารวจสารอินทรีย์สารอินทรีย์โบรโมไคโนในข้าวปี 2540 โดยเก็บตัวอย่างจำนวน 30 ตัวอย่าง ข้าวเหนียว 20 ตัวอย่าง จากแหล่งจำหน่ายในประเทศ ผลการศึกษาพบสารอินทรีย์โบรโมไคโนทุกตัวอย่าง แต่ปริมาณที่พบต่ำกว่ามาตรฐาน CODEX

ผลการศึกษาชิ้นนี้ ได้เปรียบเทียบสารปนเปื้อนในอาหารทั่วประเทศก่อนและหลังโครงการนโยบายอาหารปลอดภัย พบว่า หลังใช้มาตรการเข้มงวดทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์และการตรวจสอบอย่างจริงจังทั่วประเทศปรากฏสารปนเปื้อนและสารตกค้างทั้ง 6 ชนิด ได้แก่ สารเร่งเนื้อแดง บอร์แรกซ์ สารกันรา และฟอร์มาลิน ซึ่งเป็นสารห้ามใช้ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข รวมทั้งสารฟอกขาวและยาฆ่าแมลงมีการใช้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) อย่างไรก็ตามเป็นที่ทราบกันว่าโครงการดังกล่าวต้องใช้ระบบจัดการและต้นทุนในภาคราชการสูงมาก อีกทั้งยังเรียกร้องความรับผิดชอบในการตรวจตราควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นหลัก หากการควบคุมกำกับของส่วนนโยบายผ่อนคลายนลง อาจคาดทำนายได้ว่า ความเข้มแข็งในการกำกับดูแลให้อาหารปลอดภัยนี้จะผ่อนคลายนลงไปด้วยซึ่งเริ่มเกิด ปรากฏการณ์นี้แล้ว ในกรณีของการควบคุมสารเร่งเนื้อแดงในเนื้อหมูเมื่อเกิดกรณีใช้หัวदनที่เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ต้องทุ่มเทเวลาและกำลังในการจัดการกับปัญหาเร่งด่วน กระทรวงสาธารณสุขก็เริ่มมีการตรวจพบสารเร่งเนื้อแดงเพิ่มขึ้นอีกทันที ดังรายงานผลการตรวจวิเคราะห์เบต้าอะโกนินในเนื้อหมูพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าช่วงเดือนเมษายน-กรกฎาคม 2547 พบสารนี้ในเนื้อหมูถึงร้อยละ 55.1 ของตัวอย่างที่ตรวจวิเคราะห์ 458 ตัวอย่าง มากกว่าในช่วงเดือนมีนาคม-กันยายน 2546 ซึ่งตรวจพบร้อยละ 31.1 จาก 830 ตัวอย่าง แม้ว่าค่าตกค้างที่ตรวจพบจะไม่สูงมากเช่นในช่วงก่อนประกาศนโยบาย แต่รูปธรรมดังกล่าวก็สะท้อนถึงความยั่งยืนของผลสำเร็จที่ขึ้นกับข้อจำกัดของภารกิจ งบประมาณและกำลังคนภาครัฐ แม้แต่ท่านนายกรัฐมนตรีก็ต้องเลื่อนวันประกาศความสำเร็จอาหารปลอดภัยอย่างสมบูรณ์ทั่วประเทศจากปลายปี 2547 ไป

2 จากสรุปผลการประชุมหารือรับนโยบายการดำเนินงานความปลอดภัยด้านอาหารจากนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2547 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

เป็นวันที่ 1 เมษายน 2548 จากเดิมที่รัฐบาลมอบหมายภารกิจหลักตามนโยบายให้ 2 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายความรับผิดชอบแก่หน่วยงานต่างๆมากขึ้น กล่าวคือ

- กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานออกมาตรฐาน กฎหมาย ตรวจสอบความปลอดภัยของอาหาร และการดำเนินการตามกฎหมาย รวมทั้งติดตามผลความปลอดภัยของอาหาร
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานปฏิบัติ สนับสนุน ส่งเสริมผู้ผลิตอาหารด้านเกษตร ส่งออกและขนส่งให้เป็นไปตามมาตรฐานอาหาร
- กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงอื่นๆเป็นผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่และส่งเสริมให้เกิดอาหารปลอดภัย สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค

แนวโน้มของการปรับแนวปฏิบัติในนโยบายเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าประเด็นเรื่องอาหารปลอดภัย เป็นวาระสำคัญร่วมกันของทุกคนที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุดและมีความโปร่งใสทุกขั้นตอน ตามบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การผลิตถึงการบริโภค มิใช่จะฝากความหวังไว้เพียงแต่การปฏิบัติงานของภาครัฐเท่านั้น จึงถึงเวลาที่ต้องร่วมประกาศแล้วว่า **อาหารเป็นเรื่องของทุกคน** ก่อนที่จะสายเกินแก้ ปล่อยให้ลูกหลานต้องประสบปัญหาวิกฤตการณ์อาหารครั้งใหญ่ของโลก

ในประเด็น “การคุ้มครองและเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีส่วนร่วม” ทีมสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบสังเคราะห์ข้อเสนอประเด็นดังกล่าวจากสมัชชาพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ ก่อนนำเข้าสู่สมัชชาสุขภาพแห่งชาติในครั้งนี้โดยได้จัดเวทีสังเคราะห์ข้อเสนอเพิ่มเติมอีก 2 เวที คือ เวทีสังเคราะห์ข้อเสนอระดับภาคใต้ ในวันที่ 3 สิงหาคม 2547 ณ ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนนครศรีธรรมราช และเวทีสังเคราะห์ข้อเสนอระดับประเทศ ในวันที่ 11 สิงหาคม 2547 ณ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข โดยได้เชิญตัวแทนกลุ่มองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมกันวิเคราะห์ระบบอาหารของไทย พร้อมเสนอข้อเสนอเพิ่มเติมจากข้อ

เสนอของสมาชิกในพื้นที่ และจากผลสรุปข้อเสนอที่ร่วมกันวิเคราะห์ก็ได้ให้ความสำคัญกับระบบอาหารแบบครบวงจร ตั้งแต่ผลิตถึงบริโภค ด้วย

ประเด็นข้อเสนอเพื่อนำไปสู่การคุ้มครองและเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยจากสารพิษอย่างส่วนร่วม จากเวทีสมาชิกระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัดและเวทีสังเคราะห์ข้อเสนอเบื้องต้น

ข้อเสนอจากสมาชิกจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในประเด็นการคุ้มครองและเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีส่วนร่วมนั้น มีความหลากหลายอย่างยิ่ง แต่กลับมีทิศทางที่มุ่งไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ สมาชิกพื้นที่ต่างต้องการให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมเป็นเครือข่ายจัดการระบบอาหารปลอดภัย และวางแผนการจัดการอย่างครบวงจร เช่น ข้อเสนอจากจังหวัดแพร่ที่เสนอให้สมาชิกสุขภาพวิเคราะห์อาหารปลอดภัยเป็นส่วนหนึ่งของสุขภาพองค์กรวม ข้อเสนอจากจังหวัดสระบุรีในการขยายพื้นที่ การปลูกผัก ผลไม้ปลอดภัย การรับรองมาตรฐาน จนถึงผู้บริโภคที่ต้องเรียนรู้ ศึกษาข้อมูลผัก ผลไม้ปลอดภัยที่ตนเองบริโภค รวมถึงข้อเสนอจากจังหวัดพิษณุโลก น่าน ตากและตราดที่เสนอคล้ายกันคือให้เชื่อมเครือข่าย “เกษตรกรปลอดภัย อาหารปลอดภัย” ต้นแบบพื้นที่ละ 1 ตำบล กับตลาดผู้บริโภคเพื่อสุขภาพ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาลไปจนถึงการเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมเครือข่ายผ่านสื่อท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเสนอให้ตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในหมู่บ้านพร้อมอบรมเยาวชนด้านเกษตรชีวภาพ จังหวัดอุทัยธานีเสนอให้จัดตลาดอาหารปลอดภัยในเขตเทศบาลก่อนขยายไปอำเภออื่น โดยให้ท้องถิ่นมีนโยบายกำหนดสถานที่ขายเชื่อมโยงผู้ผลิต ผู้บริโภค มีมาตรการจูงใจผู้ประกอบการค้าร้านอาหาร เช่น วรรคร้านอาหารปรับปรุงประกอบด้วยพืชผักปลอดภัยจะมีการลดหย่อนภาษีให้ ขณะที่จังหวัดลพบุรีมีข้อเสนอถึงกระทรวงศึกษาธิการให้จัดกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างลักษณะนิสัยการบริโภคอย่างมีคุณภาพ ส่วนจังหวัดเชียงรายเสนอให้ยกร่างกฎหมายควบคุมคุณภาพการขนส่งสินค้าอาหาร เช่นเดียวกับในเวทีสังเคราะห์ข้อเสนอเฉพาะประเด็นสารเร่งเนื้อแดงในเนื้อหมู ผู้เข้าร่วมเวทีต่างเห็นตรงกันว่า การแก้ปัญหา

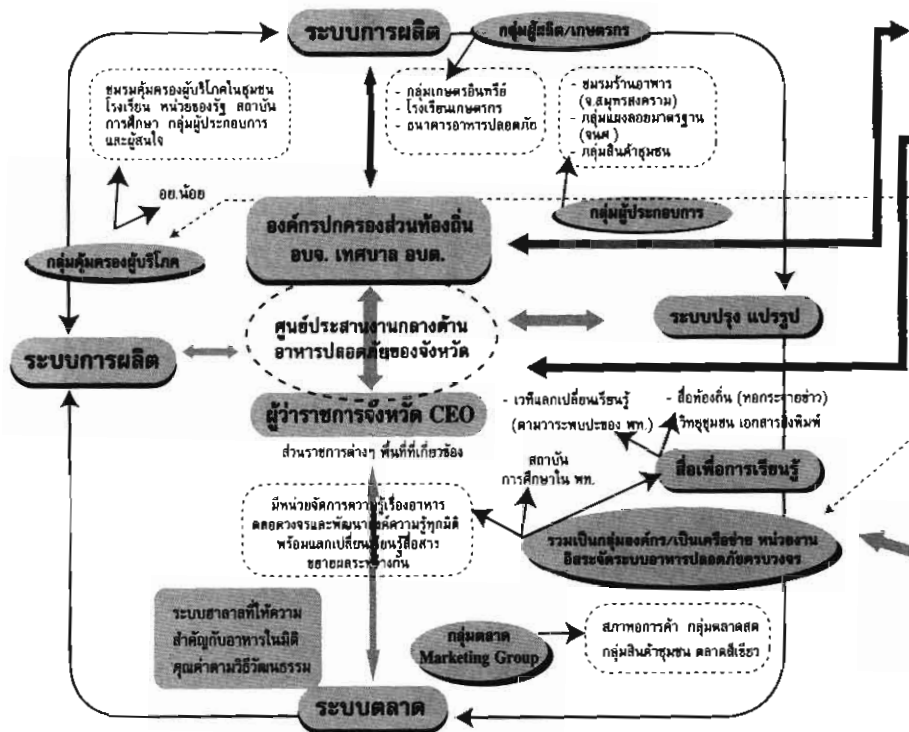
ต้องกระทำด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายอย่างครบวงจร ตั้งแต่ฟาร์มหมูที่ต้องได้มาตรฐาน ส่งหมูสู่โรงฆ่ามาตรฐาน และไปจำหน่ายที่เชียงใหม่มาตรฐาน โดยผู้บริโภครวมต้องเป็นพลังตรวจสอบกดดันผู้ผลิตด้วยเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบที่ต่อเนื่อง เป็นเครือข่าย และรับรู้ข้อมูล แหล่งเสียง ฆ่า จำหน่ายที่ต่อเนื่อง ตรวจสอบได้

ในหลายพื้นที่ได้เริ่มนำร่องการดำเนินงานจริงเพื่อพิสูจน์ความเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ ซึ่งคณะผู้จัดทำเอกสารได้ยกกรณีตัวอย่างแทรกอยู่ในส่วนข้อเสนอ นโยบายและยุทธศาสตร์ในส่วนต่อไป โดยข้อเสนอทั้งหมดสามารถนำมาวิเคราะห์ ให้เห็นเป็นกรอบการวิเคราะห์ทั้งกรอบความคิดและองค์รที่เกี่ยวข้องตามนโยบาย ภาครัฐ และกรอบคิดตามข้อเสนอของสมัชชาสุขภาพ ดังนี้

กรอบการวิเคราะห์ข้อเสนอยุทธศาสตร์ตามพื้นที่การดำเนินการของสมาชิกสหภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการระบบอาหารปลอดภัยในระดับพื้นที่แบบครบวงจร

พื้นที่ตามการปกครอง (จังหวัด, อำเภอ, ตำบล, หมู่บ้าน) พื้นที่ตามนิเวศวัฒนธรรม ท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 รัฐบาลส่วนกลางสร้างกลไกการสนับสนุนการดำเนินงานของพื้นที่ ที่ชัดเจนและยั่งยืน

พื้นที่รัฐส่วนกลาง (กฎหมาย รัฐบาล นโยบาย)

ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและได้รับมอบหมายตามนโยบาย Food safety ของรัฐบาล กท.เกษตร กท.มหาดไทย กท.สาธารณสุข กท.พาณิชย์ กท.อุตสาหกรรม เป็นหลัก และทั้งนี้มุ่งประสานร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม คือ กท.เกษตรฯ กท.ทรัพยากร กท.วิทยาศาสตร์ กท.ศึกษาธิการ กท.เทคโนโลยี

- บทบาท
- กำหนดมาตรฐาน สร้างบรรทัดฐาน กฎหมายที่เท่าทันปัจจุบันกาล
 - หนุนเสริมพื้นที่ มอบอำนาจ
 - กำกับดูแล เจริญนโยบาย

หน่วยงานอิสระของรัฐ สสส. สกว. พอช. มหาวิทยาลัย

- ตลาดกลางขายส่งในระดับภูมิภาค ประเทศ
- สื่อสาธารณะ/โฆษณา
- ตรวจควบคุมสารเคมีภัณฑ์
- อุตสาหกรรมอาหาร/เกษตร

หน่วยงานอิสระ ศูนย์กลางในการบริหารจัดการระบบอาหารปลอดภัยของชาติ

อาหารปลอดภัยที่เป็นมากกว่าสารหล่อเลี้ยงร่างกายมนุษย์ คือ ชีวิต จิต วิญญาณและคุณค่า

ยุทธศาสตร์หลักที่ 1

“การจัดการระบบอาหารปลอดภัยในระดับพื้นที่แบบครบวงจร”

เมื่อทุกคนเห็นเป็นที่ประจักษ์ร่วมกันแล้วว่าอาหารที่กินอยู่ทุกวันมีความเสี่ยงกับพิษภัยในอาหารอยู่อย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นที่ทุกพื้นที่ต้องให้ความสำคัญแล้วร่วมกันประกาศให้เรื่องอาหารเป็นเรื่องของทุกคน ซึ่งพร้อมที่จะจัดการระบบอาหารปลอดภัยในพื้นที่แบบครบวงจร ตั้งแต่ การผลิต ประมง แปรรูป ตลาด จำหน่ายจนถึงการบริโภค โดยประสานเชื่อมโยงทุกภาคส่วนของสังคม ร่วมกันดำเนินงานเป็นแบบเครือข่ายการจัดการ ที่มีภารกิจสือสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการความรู้ ทุกส่วนต้องมีการบูรณาการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนตามวิถึวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่

จังหวัด อำเภอบ้านดง ชุมชนหมู่บ้าน จำเป็นต้องมีแผนงานการจัดการระบบอาหารปลอดภัย ที่ชัดเจนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ พร้อมทั้งพื้นที่ตามนิเวศวัฒนธรรม ท้องถิ่นต้องมีบรรทัดฐานและมาตรฐานอาหารปลอดภัยร่วมกัน

รายละเอียดของข้อเสนอนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์

1. ข้อเสนอของพื้นที่ตามการปกครอง(จังหวัด อำเภอบ้านดง ชุมชนหมู่บ้าน)

1.1 ข้อเสนอต่อภาครัฐส่วนภูมิภาคในพื้นที่

- ผู้ว่าราชการจังหวัดบูรณาการ (CEO) จัดให้มีคณะอนุกรรมการอาหารปลอดภัยของพื้นที่ ที่ประกอบด้วยตัวแทนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบอาหารของพื้นที่นั้นๆ เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายอาหารปลอดภัยของท้องถิ่นที่มีแผนยุทธศาสตร์อาหารของพื้นที่แบบครบวงจร และร่วมบริหารจัดการให้เกิดกลไกการดำเนินงานตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

- คณะอนุกรรมการอาหารปลอดภัยร่วมกันกำหนดบรรทัดฐาน
มาตรการ กฎหมายบังคับใช้เรื่องอาหารปลอดภัยในพื้นที่ ดังเช่น
 - กำหนดเกณฑ์มาตรฐานอาหารปลอดภัยของท้องถิ่นที่ยอมรับร่วมกัน
 - กำหนดกติกาการห้ามนำเข้าอาหารที่ไม่ปลอดภัยจากพื้นที่อื่น
 - ลดการนำเข้าเคมีภัณฑ์ในระบบอาหารเข้าสู่พื้นที่
 - จัดระบบโซนนิ่งพื้นที่การผลิตที่มีความปลอดภัย ตลาดเพื่อสุขภาพ/
สินค้าสุขภาพ/เซตริกซ์สุขภาพ
 - จัดทำมาตรฐานสินค้าอาหาร และให้การรับรองคุณภาพสินค้าที่เข้า -
ออกพื้นที่
 - พิจารณากำหนดบทลงโทษของคนที่ทำผิดกฎ กติกาของพื้นที่
 - พิจารณากลับกรองให้ใบอนุญาตการค้าและยกเลิกใบอนุญาตการค้า
ในพื้นที่ได้

กรณีศึกษาที่ 1 กลไกสู่อาหารปลอดภัยในเมืองนคร :

ณ วันนี้ ยุทธศาสตร์อาหารปลอดภัยของจังหวัดจะขับเคลื่อนไปได้หรือไม่ มีประสิทธิภาพที่จะไปถึงจุดหมายได้แค่ไหนไม่สำคัญ แต่ที่น่าภาคภูมิใจยิ่งไปกว่านั้น คือ กลไกขับเคลื่อนในภาคีภาคประชาชนในนครศรีธรรมราช เริ่มต้นแล้ว และไม่ลืมที่จะเกี่ยวแขนกับภาคีภาครัฐเพื่อเสริมแรงหนุนพลัง ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใด ในห่วงโซ่ไหน ของระบบอาหารในเมืองนคร

ระบบนโยบายและสนับสนุน ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า พลังขับเคลื่อนของภาคประชาชนได้รับแรงหนุนที่ดีภายใต้การอำนวยการของสำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานกลุ่มส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด ตลอดจนองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล และภาควิชาการที่ คอยสนับสนุน ช่วยเหลือทางเทคนิค วิชาการและพัฒนานโยบาย

ระบบการผลิต จากหลายกรณีที่เราเริ่มลงมือกันแล้วในระดับพื้นที่อย่าง กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ธนาคารอาหารปลอดภัย โรงเรียนเกษตรกร เป็นต้น จนกระทั่งหลากหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเป้าหมายชัดเจนที่จะมุ่งลดสารพิษตกค้างจากกระบวนการผลิต เร่งผลิตพืชผักปลอดภัยปลอดสารพิษ ส่งเสริมปลูกข้าวอินทรีย์ การส่งเสริมการเรียน

รู้ด้วยโรงเรียนเกษตรกรในพื้นที่ที่มีปัญหาทางการผลิต ศูนย์เรียนรู้ชุมชน และสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรชีวภาพผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกใช้เองสำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ยังคงมุ่งมั่นพัฒนาให้ฟาร์มไก่และสุกรได้มาตรฐาน ปลอดภัยปลอดสารปนเปื้อนสารต้องห้าม ตามด้วยกระบวนการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ก่อนฆ่าและและตรวจซากสัตว์หลังฆ่าและเป้าหมายการมีโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน ซึ่งต้องประสานเพื่อการบริหารจัดการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราชกำลังเริ่มขับเคลื่อนภารกิจจดทะเบียนฟาร์มกึ่งการออกไปกับสินค้ากึ่งในกระบวนการขนส่งเพื่อจำหน่ายให้ตลาดกลาง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช กับการเพิ่มความเข้มในการกิจ ในการสื่อสารสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนผู้บริโภค การตรวจตรา ติดตามบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 และสนับสนุนเวที กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภคให้ ชุมชนดูแลกันเอง ให้ชาวบ้านอย่างเราสามารถทำแล็บตรวจค้นหาสารต้องห้ามในอาหาร ด้วยฝีมือที่รับประกันเชื่อถือได้

ระบบแปรรูป ปูรงและบริการ นอกเหนือจากภาคีข้างต้นแล้ว ยังมี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานการค้า ภายในจังหวัด และบรรดาผู้ประกอบการที่ดีก็ให้ความใส่ใจดำเนินการกันอยู่ตาม ภาระหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ ชมรมร้านอาหาร และกลุ่มผู้ค้าแผงลอย ในชุดโครงการอาหารสะอาด รสชาติอร่อย ที่กำลังประสานการขับเคลื่อน พัฒนาแล้วกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราชจนเกิด และเห็นได้ ถึงความเปลี่ยนแปลง ความแตกต่างชัดเจนระหว่างกลุ่มที่ใส่ใจในการพัฒนา เพื่อยกระดับมาตรฐานอาชีพของตนเอง กับกลุ่มที่ยังลังเลใจ ไม่ก้าวเข้ามา ร่วมวงพัฒนา ในบัดนี้พูดได้แบบไม่อายสายตาใครได้แล้วว่า “แผงลอยบ้านเรา เปลี่ยนไป”

ระบบคุ้มครองผู้บริโภค ชุมชนชาวบ้านผู้บริโภค โดยเฉพาะเยาวชน นักเรียนนักศึกษาและอาสาสมัครสาธารณสุขใต้ต้นรู้ สร้างกระบวนการและ แนวร่วมขึ้นมาปกป้องคุ้มครองปากท้องของตัวเอง และญาติพี่น้องในชุมชน แล้วหลายแห่ง ทั้งที่กำลังก้าวเดินนำหน้าไปแล้วหลายก้าวอย่างอย่างมั่นคง และอีกหลายชุมชนที่กำลังซบเซาเท้าก้าวตาม โดยมีเพื่อนพ้อง น้อง พี่ ที่มงาน

จาก กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคกำลังร่วมงานสุขภาพภาคประชาชน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นหน่วยสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อน และกำลังขยายตัวออกสู่ชุมชนอย่างไม่หยุดยั้ง

- ต้องมีการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์อาหารของพื้นที่ร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคประชาชน เอกชน ให้มีแผนยุทธศาสตร์อาหารของจังหวัดที่เป็นเอกภาพอยู่ในทิศทางเดียวกัน
- สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร สร้างเยาวชนคนรักสุขภาพในพื้นที่ที่ต่อเนื่องยั่งยืน เช่น ส่งเสริม อย.น้อย ชมรมคุ้มครองผู้บริโภคในสถาบันการศึกษาและในชุมชน โรงเรียนเกษตรกร เป็นต้น
- สนับสนุนการรวมกลุ่ม ขยายเป็นเครือข่ายเพื่อจัดการระบบอาหารปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการสนับสนุนทั้งงบประมาณ กำลังคน องค์ความรู้ เครื่องมือและเทคโนโลยี
- สนับสนุนการจัดตั้งหน่วยจัดการความรู้เรื่องระบบอาหารปลอดภัยของพื้นที่ให้เป็นรูปธรรมชัดเจนและต้องเป็นหน่วยงานอิสระ มีความมั่นคง เป็นเอกภาพ เป็นหน่วยงานอำนวยความสะดวกให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือเพื่อศึกษารวบรวมประมวล ถ่ายทอดเทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งศึกษาวิจัยพัฒนาความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบอาหารของพื้นที่อย่างยั่งยืน และสร้างกระบวนการถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมาย และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ได้ โดยมีรายละเอียดการจัดการเพิ่มเติม ดังนี้
- คณะอนุกรรมการด้านอาหารปลอดภัยของจังหวัดต้องเป็นผู้รับผิดชอบประสานจัดการให้หน่วยงานนี้เกิดขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงนักวิชาการ ผู้รู้ ประชาชนชาวบ้าน และนักเรียนนักศึกษา เยาวชนที่สนใจเรื่องนี้ในทุกๆ ภาคส่วนของพื้นที่ ประสานให้ร่วมกันเป็นทีมศึกษาเรียนรู้(นักวิชาการ)อาสาสมัครเพื่อพัฒนาระบบอาหารของพื้นที่ มีระบบการจัดการสนับสนุนให้กระบวนการศึกษาวิจัย

สามารถดำเนินการได้ และสร้างกระบวนการสนับสนุนกลุ่มองค์กรในพื้นที่ให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ หรืออาจมีการประสานหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นต้น

- สนับสนุนกระบวนการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของพื้นที่ พร้อมทั้งการพัฒนาและปรับใช้เครื่องมือที่รัฐมีอยู่แล้วให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึงข้อมูลได้
- หน่วยจัดการความรู้ต้องจัดทำแผนที่ทางสังคม(Social Mapping) ระบบอาหาร และแสดงผังเส้นทางอาหารในพื้นที่ให้ชัดเจน โดยมีศูนย์ข้อมูลและจุดประสานกลางของพื้นที่ที่ทุกภาคส่วนเข้าถึงได้มีการจัดทำระบบ E-commerce ที่มีการจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ฐานสินค้าเกษตรและอาหาร แหล่งที่ผลิต จัดเป็นฐานข้อมูล(data base)เข้าสู่ระบบ on-line ที่ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย เพื่อใช้ในการตรวจทวนสอบได้
- รัฐต้องมีระบบเชื่อมประสานการดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
- จังหวัด สาธารณสุขจังหวัด ร่วมกับคณะอนุกรรมการอาหารปลอดภัยของจังหวัดเป็นเจ้าภาพหลักที่จะจัดระบบ มาตรฐานตลาดน้ำชื่อ, ผังลอยมาตรฐาน
- เกษตรจังหวัดต้องผลักดันและเร่งให้โรงเรียนเกษตรกรเป็นไปโดยวิถีธรรมชาติ ลดการพึ่งพิงจากรัฐ โดยหน่วยงานรัฐแสดงบทบาทเป็นเพียงหน่วยประสานเชื่อมโยงกลุ่มโรงเรียนเกษตรกรให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน
- สาธารณสุขหนุนช่วยให้กลุ่มองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคเกิดความเข้มแข็งและอำนวยความสะดวกในการประสานดำเนินการต่างๆ ของกลุ่มและขยายผลผลักดันให้เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.2 ข้อเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- จัดตั้งศูนย์ประสานงานกลางด้านอาหารปลอดภัยของจังหวัด เป็น

องค์กรหลักในการบริหารจัดการระบบอาหารปลอดภัยของพื้นที่ให้ชัดเจน เป็นเอกภาพ ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการด้านอาหารปลอดภัยของพื้นที่ และองค์กรจัดการความรู้ของจังหวัดเป็นหลัก ทำหน้าที่เป็นจุดประสานงานที่ครบวงจร รวบรวม ประมวลข้อมูลทั้งภายในพื้นที่ และสถานการณ์ภายนอก พร้อมสร้างกระบวนการถ่ายทอดสื่อสารให้ถึงกลุ่มเป้าหมายตามช่องทางสื่อต่าง ๆ ในพื้นที่

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดนโยบาย เรื่องอาหารปลอดภัยเป็นนโยบายหลักของท้องถิ่น และจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารแบบครบวงจร โดยบูรณาการให้เป็นแผนเดียวกันกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัด และสร้างกลไกบริหารจัดการให้เกิดการมีส่วนร่วม และมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
- สร้างกระบวนการดำเนินงานในการจัดทำมาตรฐานอาหารของท้องถิ่น ตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการอาหารปลอดภัยพื้นที่ได้กำหนดไว้มาใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ
- ร่วมบังคับใช้มาตรการ และกฎหมายเรื่องอาหารปลอดภัยในพื้นที่
- สนับสนุนงบประมาณให้กลุ่มองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่ออาหารปลอดภัยในพื้นที่ให้สามารถดำเนินกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน
- บรรลุแผนพัฒนาองค์ความรู้ด้านระบบอาหารของพื้นที่ให้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์และสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยจัดการความรู้เรื่องระบบอาหารปลอดภัยของพื้นที่
- สนับสนุนการจัดระบบโซนนิ่งที่มีเขตผลิตปลอดภัย ตลาดปลอดภัย เซตริกซ์สุขภาพ

1.3 ข้อเสนอต่อภาคประชาชน/กลุ่มองค์กรต่าง ๆ

- ทุก ๆ ภาคส่วน ทุก ๆ ระดับ ตลอดวงจรอาหารต้องรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมที่หนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มนั้นๆ และก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบอาหารของพื้นที่ โดยสร้างกระบวนการจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม เน้นให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความ

เข้มแข็งของชุมชนพื้นที่ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้
ต้องหาจุดร่วมและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม เช่น สาเหตุการ
ประสบปัญหาาร่วมกัน การเห็นประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงต่อรองทางการ
ตลาด พัฒนาการเรียนรู้ ให้เท่าทันสถานการณ์ปัจจุบัน หรือร่วมกัน
ปกครองคุ้มครองสิทธิประโยชน์ร่วมกันในสังคมเพื่อให้เกิดความเป็น
ธรรม และอยู่ร่วมกันได้ ทั้งนี้สำหรับกลุ่มที่ไม่มีทุน จำเป็นต้องหาแหล่ง
สนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ หรือหน่วยงานอิสระ
ของรัฐที่ให้การสนับสนุน แต่กลุ่มมีศักยภาพก็สามารถดำเนินการได้
ดังเช่น กรณีชมรมร้านอาหารในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 2 **เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดสตูล** เป็นเครือข่ายที่ก่อตัว
จากโครงการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับโรงเรียน ที่ดำเนินกิจกรรมตามนโยบาย
ของรัฐ (อย.น้อย) โดยมุ่งเน้นสร้างการเรียนรู้ให้นักเรียนให้ตระหนักถึงเรื่อง
การบริโภคอาหาร โดยได้มีการรวมกลุ่มของนักเรียนที่สนใจทำกิจกรรมนี้ จัด
กิจกรรมตรวจสอบอาหารซึ่งเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน ต่อจากนั้น
ขยายสู่การณรงค์ให้เลิกขายน้ำอัดลมในโรงเรียน ซึ่งเป็นการสร้างกระแสรัก
สุขภาพกับนักเรียนทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงความปลอดภัยกับสิ่งที่บริโภค
พร้อมได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ในการณรงค์ให้ความรู้เรื่องการคุ้มครองผู้
บริโภคให้กับประชาชน และมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง
ต่อมาได้ขยายเป็นเครือข่ายโรงเรียนคุ้มครองผู้บริโภคในจังหวัดสตูลกว่า 10
โรงเรียน สามารถทำให้ชุมชนหนึ่งที่อยู่ในเขตรับผิดชอบเลิกดื่มน้ำอัดลมได้
พร้อมกันนี้กิจกรรมนี้ได้ขยายสู่การสร้างสุขภาพของครัวเรือนและชุมชน
ด้วย โดยมีแหล่งสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก ส่วนที่ได้รับ
การสนับสนุนงบประมาณจาก อย.ก็ได้โอนให้เป็นบทบาทของ สสส. ต่อไป ซึ่ง
ถ้าจะทำให้เกิดความยั่งยืน และสร้างกระแสการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง
หน่วยงานรัฐต้องมีความชัดเจนในระบบสนับสนุน

- ทุกองค์กรต้องร่วมกันสร้างกระบวนการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่ให้เกิดความเข้มแข็ง ร่วมพัฒนาองค์ความ
รู้เรื่องต่างๆ โดยประสานร่วมกับองค์กรจัดการความรู้ของจังหวัด

- ทุกกลุ่มองค์กร ต้องมีความเป็นอิสระไม่ให้ระบบการเมืองและราชการสามารถครอบงำได้
- ทุกกลุ่มองค์กรในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสำนึกร่วมกันในเรื่องระบบคุณค่าของอาหาร ทำงานร่วมกันในทุก ๆ มิติทั้งทางโลก (กายภาพ) และทางธรรม (จิตวิญญาณ) เร่งสร้างความเข้มแข็งตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
- ต้องร่วมกันควบคุม ตรวจสอบ พิทักษ์รักษาสีทธิผลประโยชน์ที่ควรได้จากสังคมให้ถูกต้องเหมาะสม อยู่ในกรอบกติกา กฎหมายของพื้นที่

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนร้านอาหารในจังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มจากจุดเล็ก ๆ ด้วยการรวมกลุ่มของร้านอาหาร ผู้มีอุดมการณ์ หุดจากรู้อึ่ง เข้าใจง่าย มีหัวใจเพื่อส่วนรวม และพร้อมที่จะพัฒนา ด้านอาหารของผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรสงครามให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายผู้มาเยือนติดใจในรสชาติของความสดอร่อย และได้มาตรฐานทั้งบริการ ความปลอดภัยและราคา

จากการดำเนินงานอย่างเข้มแข็งของชมรมมายาวนานกว่า 17 ปี จึงเป็นบทพิสูจน์ถึงความเป็นของแท้ที่ยั่งยืนเป็นวิถี ไม่ต้องพึ่งพิงใคร และไม่ต้องมีใครสั่งให้ทำ และผลรับที่ได้จากสิ่งที่ทำมาโดยตลอดมันมากมายมหาศาลกว่าตัวเลขทางธุรกิจที่ใคร ๆ กังวล เป็นกรณีศึกษาเรียนรู้ที่น่าสนใจของคนทั้งประเทศ โดยเฉพาะรัฐบาลที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมากเพราะสิ่งที่ประชาชนทำได้ก้าวหน้ากว่าหน่วยราชการทำอยู่หลายอย่าง

จากบทวิเคราะห์ประสบการณ์การดำเนินงานของชมรมสามารถสรุปได้ว่าการที่จะพัฒนาสถานประกอบการให้สร้างสรรคอาหารที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ต้องให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบหลัก 2 ประการดังนี้

1. ปัจจัยภายใน หมายถึง การดำเนินการ บริหารจัดการในสถานที่จำหน่ายอาหารให้มีมาตรฐานตามข้อกำหนดของกรมอนามัย ซึ่งยากยิ่งนักในการบังคับ กำกับ ดูแล แต่ถ้าใช้กระบวนการองค์กร ชมรม จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างน่าพอใจ จากภาพที่สมุทรสงคราม ซึ่งจัดตั้งชมรมมานานกว่า 17 ปี ได้แบ่งการดำเนินการเป็น 4 ระยะ คือ

5 ปีแห่งการเร่งรัด คือ จัดตั้งองค์กรให้เข้มแข็ง

5 ปีแห่งการพัฒนา คือ ให้ความรู้ด้านมาตรฐาน ความสะอาด และความปลอดภัย

5 ปีแห่งการหาเพื่อน คือ สร้างเครือข่ายชมรมทั่วประเทศ

5 ปีแห่งเลื่อนสู่สากล คือ การร่วมมือยกระดับคุณภาพอาหารไทย สู่ครัวโลก

กิจกรรมของชมรม คือ กิจกรรมสร้างจิตสำนึก และจิตวิญญาณของผู้ประกอบการที่ร่วมคิด ร่วมทำ ทำด้วยหัวใจ ไม่มีใครบังคับ ซึ่งสร้างสรรค์อาหารได้อย่างงดงาม

2. ปัจจัยภายนอก คือ วัตถุดิบ กุ้ง หอย ปู ปลา เนื้อ สัตว์ พืช ผัก ผลไม้ ที่ไม่สะอาดด้วยสารปนเปื้อนที่อันตราย เกินกว่าที่ผู้ประกอบการค้าอาหารจะแก้ไขได้ ด้วยการตรวจสอบ ด้วยการล้าง หรือด้วยการเลือกซื้อ แม้องค์ประกอบจากปัจจัยภายใน ดีเด่นสักเท่าใด อาหารก็ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมในการกำกับ ควบคุม ดูแล และผลิต ผู้ดำเนินการในห่วงโซ่อาหารทุกฝ่ายแก้ไข ปรับปรุง ด้วยสำนึกสร้างสรรค์ สุขภาพมนุษยชาติ

อย่างไรก็ตามในฐานะผู้ประกอบการ การที่จะได้มาซึ่ง “วัตถุดิบปลอดภัย” ที่นำมาปรุงอาหาร สามารถดำเนินการได้ ด้วยการสร้างเครือข่ายกับผู้ผลิต ปลอดภัย ใช้พลังของชมรม ช่วยส่งเสริมให้ขบวนการผลิตอาหารปลอดภัยมีการพัฒนา และผู้บริโภคทั้งหลาย ก็ต้องช่วยกันแก้ไข ไม่ซื้อ ไม่บริโภค พืช ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ที่ไม่สะอาด ไม่ปลอดภัย ไม่ผ่านการรับรอง ใช้กลไกตลาด ชักจูงผู้ผลิตที่ขาดความรับผิดชอบ ภาครัฐคงต้องเร่งรัด กำหนดมาตรการห้ามใช้สารเคมีที่เป็นพิษต่อสุขภาพในวัตถุดิบ ที่เป็นอาหารทั้งปวง สามารถปฏิบัติได้ เคร่งครัดและรัดกุม

หัวใจที่จะสร้างไทยให้เป็นครัวโลก การจัดการด้านความปลอดภัยของอาหารในสถานประกอบการ คงดำเนินการได้อย่างดี จากเจ้าภาพทั้งสี่ฝ่ายร่วมกัน

- จัดระบบสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ของพื้นที่ให้ชัดเจน โดยใช้ช่องทางสื่อของพื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งหอกระจายข่าวชุมชน วิทยุชุมชน เอกสารสิ่งพิมพ์ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามวาระโอกาสที่เหมาะสม โดยมีการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ ซึ่งส่วนหนึ่ง

เป็นข้อมูลที่ได้จากศูนย์ประสานงานกลางด้านอาหาร
ปลอดภัยของจังหวัด

กรณีศึกษาที่ 4 ระบบคุ้มครองและเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยในเมืองนครศรีธรรมราช :

จังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีความพยายามที่จะสร้างกลไกการเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ให้เกิดการดูแลตนเองในระดับชุมชนพื้นที่ ตั้งแต่ระบบการผลิตที่ปลอดภัยไปจนถึงการบริโภค ซึ่งสมาชิกสุขภาพพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช 2547 ได้ร่วมกันค้นหากรณีศึกษาในพื้นที่ ค้นหาว่าที่ใดทำเรื่องอาหารปลอดภัยอยู่บ้างเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขยายผล และสร้างกระแสการเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยร่วมกันทั้งจังหวัด และมีการตั้งสิ่งดีดีจากการจัดการอาหารปลอดภัยในพื้นที่ ดังนี้

กลุ่มผู้ผลิต

โดยเริ่มด้วยแกนนำหลักในพื้นที่ตระหนักถึงพิษภัยที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนในกระบวนการผลิตอาหาร ตลอดจนถึงการบริโภค จากนั้นจึงชักชวนญาติมิตร เพื่อนพ้องคนใกล้ชิด และครูชวชนักเรียน เป็นต้น รวมเป็นกลุ่มเล็กๆ จัดการในรูปแบบการรวมกลุ่มองค์กรชาวบ้าน โดยแกนนำหลักเป็นผู้คอยประสานการสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน พัฒนาศักยภาพ สร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนากิจกรรมของแต่ละกลุ่ม เช่น การผลิตที่ใช้ปุ๋ยชีวภาพ และสมุนไพรในการป้องกันแมลง เป็นการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาพลิกฟื้นคืนสู่ระบบการผลิตข้าว พืชผัก ผลไม้ปลอดภัย และพืชสวนในรูปแบบไร่นาสวนผสม เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดที่ร่วมจัดเวทีสมาชิกสุขภาพพื้นที่ในครั้งนี้อยู่มีกลุ่มอื่นๆ อีก เช่น ธนาคารอาหารปลอดภัยในเครือข่ายเรียนรู้ต้นน้ำตาปี กลุ่มเกษตรอินทรีย์นากะชะ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ม่วงทอง, ชมรมไร่นาสวนผสมลุ่มน้ำปากพอง โรงเรียนเกษตรกรบ้านควนชะลิก ศูนย์สาธิตและพัฒนากระบวนการเรียนรู้กิจกรรม ชุมชนบ้านบางขี้ ต้วเม็ดเดียวสู่ชุมชนที่โรงเรียนบ้านร้อน เครือข่ายสุขภาพชุมชนเขาแก้ว เป็นต้น

และนอกจากนี้ บางกลุ่มมีการจัดการถ่ายทอดความรู้ เทคนิคการผลิตดังกล่าวสู่สมาชิกในกลุ่มและขยายเครือข่าย เพิ่มสมาชิกในชุมชนและต่างชุมชนเพิ่มมากขึ้น บางกลุ่มปรับตัวเป็นโรงเรียนเกษตรกรโดยจัดการเรียนการ

สอนที่เน้นการปฏิบัติจริง ทำให้เรียนรู้ไป ปรับปรุงไปจนกว่าจะเห็นผล บางกลุ่ม มีการรวมกลุ่มยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ด้านอาหารปลอดภัยเคมีในรูปกลุ่ม/ชมรม/สมาคม เช่น สมาคมเลี้ยงสุกร และกลุ่มผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำปลอดภัย เป็นต้น

กลุ่มคุ้มครองผู้บริโภค

นักเรียนจากโรงเรียนเชียรใหญ่ เล่าเรื่องราวกิจกรรมที่ผ่านมามากมาย หลากหลายล้วนแต่น่าสนใจ ดีกรีที่ผ่านมาก็ไม่ใช่น้อย ชนะเลิศระดับประเทศ เรื่องงานคุ้มครองผู้บริโภค 2 ปี ติดต่อกัน สารที่นำเสนอ ได้แก่ เสียงตามสาย ทั้งในโรงเรียน และชุมชน ประกวดร้านอาหารโรงเรียน ตรวจสอบอาหารที่จำหน่าย โครงการที่สอนน้องทั้งในโรงเรียนและภายนอก โรงอาหาร สหกรณ์ที่ปลอดภัย รับเรื่องราวร้องทุกข์ และขยายทุกอย่างที่ทำสู่สังคมภายนอก สิ่งที่ยากทำต่อ คือ 1 อำเภอ 1 ตลาดน่าซื้อ เป็นประเด็นที่วงเสวนาสนใจเป็นอย่างมาก

ต่อด้วยเรื่องราวถั่วเมล็ดเดียว จากเมล็ดเดียวเมื่อ 7 ปีที่แล้ว ขยายสู่ นักเรียน เพื่อนพ้องครูด้วยกัน ผู้ปกครองนักเรียน สู่ชุมชนเต็มพื้นที่ จากถั่วนำ สู่เรื่องราวมากกว่าเรื่องของถั่วเพียงอย่างเดียว มีการปลูกพืชพรรณที่หลากหลาย นำสู่เรื่องอาหารการกินที่ปลอดภัย สู่กลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคมีกิจกรรมที่น่าสนใจ มากมายชวนให้ติดตาม คงไม่เหมาะที่จะนำเรื่องราวดีดีเหล่านี้มาเล่าอย่างรีบร้อนในเวลาที่ย่างคางต้องติดตามต่ออย่างตั้งใจในโอกาสต่อไป

ผู้แทนจากโรงพยาบาลพรหมคีรี ย้อนอดีตให้เรารำลึกนึกถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่มีอย่างล้นเหลือ ที่สำคัญไม่มีพิษมีภัยใด ๆ เจือปนแม้แต่น้อย ต่างจากปัจจุบันโดยสิ้นเชิง ที่ทำเพื่อแข่งขันแบ่งปันหวังผลกำไรสูงสุด ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีจิตสำนึกใด นำสู่ความทุกข์ยากเรื่องโรคภัยจากอาหาร ทางออกทางรอดที่เสนอก็คือ รัฐต้องจริงจังทุ่มเทกับเรื่องนี้ให้มาก ไม่ทำอย่างไฟไหม้ฟาง การตรวจสอบรับรองต้องมีมาตรฐานที่ชัดเจนแน่นอน เชื่อถือได้สมกับคำรับรอง และที่เน้นย้ำคือ การสร้างจิตสำนึกร่วมกันว่าเราจะทำเรื่องอาหารปลอดภัยเพื่อทุก ๆ คน

สำหรับองค์กรเครือข่ายการเงินที่ดูเหมือนว่าห่าง ๆ จากเรื่องกิจกรรมอาหารการกิน แต่กลุ่มนี้ก็มีการพูดคุยเรื่องอาหารให้ความรู้หนานาสาระผ่านหอกระจายข่าว ผ่านสื่อวิทยุอย่างต่อเนื่องนับว่าเป็นกระบอกเสียงที่สำคัญเลยทีเดียว

จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (มวล.) นำเสนอกิจกรรมที่ผ่านมาของชาว มวล. ซึ่งทำอย่างครบเรื่องราวชวนติดตาม ทั้งเรื่องผู้ประกอบการอาหารที่เข้ามา

ใน มวล. ผู้ปรุง ผู้เกี่ยวข้องสัมผัสอาหาร ตัวอาหารผู้บริโภค แม้กระทั่งแปลงปลูก ฟาร์มในมหาวิทยาลัยก็ได้รับความสนใจสู่มาตรฐานที่ปลอดภัยเพื่อผู้บริโภคทุก ขั้นตอน หลายคนหลายฝ่ายรับรู้รับทราบเรื่องนี้คงอยากถามต่อว่าทำอย่างไรงาน คุ่มครองผู้บริโภคจึงเดินหน้าอย่าง มวล.บ้าง ด้วยเวลาที่จำกัด มีผู้ต้องการนำ เสนอมุมมองอีกมากมายแต่ต้องยกยอดเป็นข้อคิดเห็นผ่านตัวอักษรให้ทีมงาน สรุปรวมอีกครั้ง ทุกคนให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ส่งเรื่องราวที่ตนเองบันทึกไว้ให้ ครบครัน ขณะนี้เที่ยงตรงพอดี แต่ยังมีโจทย์ที่ต้องร่วมกันขบคิดอีกพอสมควร ได้ยินเสียงแจ้งจากเวทีกลางว่าถึงเวลาเที่ยงแล้วก้าวหน้าไปถึงไหนกันบ้าง พร้อม จะพักรับประทานอาหารหรือยัง แต่คนในกลุ่มไม่ค่อยสนใจเสียงดังกล่าวกว่าใคร คงยังพูดคุยกันต่อ โดยกำหนดให้งานแล้วเสร็จเป็นปลายทาง

ชัยเรื่องคุ่มครองผู้บริโภคต่ออย่างไร เป็นประเด็นที่สอง ที่หยิบยกมา พูดคุยต่อในวงสนทนาในกลุ่มย่อย ผู้แทนจากโรงพยาบาลบางชั้นที่พลาดนำเสนอใน รอบแรกชัยเรื่องราวชวนเพื่อนในวงเสวนาคิดถึงเรื่องราวอดีตที่เราสัมผัสมานาน จากความเอื้ออาทรกันในอดีต สู่สังคมที่แก่งแย่งแข่งขันเอาเป็นเอาตายกันเรื่อง ทำมาหากิน เห็นแก่ตัว ทั้งทุกอย่างที่เลวร้ายไว้ในสังคมจนเป็นที่มาของความทุกข์ ยากในขณะนี้ เรื่องอาหารก็เช่นกัน การรวมกลุ่มคนดี มีจิตสำนึกมาทำงานด้าน นี้จะเป็นพลังที่ต่อสู้กับอันตรายเรื่องนี้ได้

ชมรมร้านอาหารนครศรีธรรมราช นั่งเจียบอยู่นานพอลูกมาเสนอเรื่อง ราวบ้างทุกคนต้องหันมาฟังอย่างน่าฟัง ด้วยกิจกรรมที่ทันเหตุการณ์เป็นรูปธรรม กว่ากรบรรยาย คือ เน้นเมนูอาหารเพื่อสุขภาพ เมนูสมุนไพร อบรมผู้ประกอบการ ผู้เกี่ยวข้อง พนักงานต้องผ่านการอบรม มีใบประกาศรับรอง ที่สำคัญชมรมนี้ เน้นจรรยาบรรณ มารยาทของทุกคนในชมรม สุดท้ายก็คือความพึงพอใจสูงสุด ของคนรับประทานอาหารนั่นเอง

กลุ่มคุ่มครองผู้บริโภคอำเภอบางชั้น ย้อนอดีตว่าทำไมต้องหันมาสนใจเรื่อง สุขภาพอย่างจริงจัง โดยบอกกล่าวว่าคนในครอบครัวต้องเจ็บป่วยจากพิษภัยจาก อาหารที่กินเข้าไปถึงขั้นเดินแทบไม่ได้ วิฤตนี้สอนให้เห็นความสำคัญเรื่องอาหาร มีการรวมกลุ่มเพื่อนฝูงซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.)ทำกิจกรรม เรื่องนี้อย่างตั้งใจ จริงจัง งานที่ทำมีหลายเรื่อง จากการตั้งกลุ่มสมาชิกคุ่มครองผู้ บริโภค การตรวจเฝ้าระวังอาหาร ร้านขายของชำ การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ กินเอง การออกเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่และภายนอก การเกาะติดทุก เรื่องราวที่เกี่ยวกับกิจกรรมคุ่มครองผู้บริโภค หวังให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่าง

จริงจังขับเคลื่อนเรื่องนี้ สุดท้ายฝากให้ร่วมคิด อาหารจะปลอดภัยหลายฝ่ายต้องจริงจัง ตั้งแต่คนผลิต คนแปรรูป คนขาย แต่สุดท้ายคนที่นำเข้าปากก็คือคนกิน สำคัญที่สุด

2. ข้อเสนอของพื้นที่ตามนิเวศวัฒนธรรม ท้องถิ่น

- จัดระบบชาลาล ที่ให้ความสำคัญกับอาหารในมิติคุณค่าตามวิถีวัฒนธรรม
- ศึกษาพัฒนาความรู้เรื่องอาหารชาลาลให้ชัดเจน และสร้างกระบวนการการเรียนรู้ และถ่ายทอดให้ทุกคนเข้าถึงอาหารชาลาลมากขึ้น

ยุทธศาสตร์หลักที่ 2

“รัฐบาลส่วนกลางสร้างกลไกการสนับสนุนการดำเนินงานของพื้นที่ที่ชัดเจนและยั่งยืน”

จากนโยบายอาหารปลอดภัยของรัฐต้องมีกลไกแปลงนโยบายสู่แผนการปฏิบัติงานให้ชัดเจน มีการเชื่อมโยงเห็นภาพของระบบอาหารทั้งระบบ จัดระบบการประสานดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐนับตั้งแต่ส่วนกลางตลอดจนถึงส่วนภูมิภาค ให้เชื่อมโยงภารกิจหลักเป็นเรื่องเดียวกันและลดเส้นทางการจัดการเรื่องอาหารปลอดภัยให้สั้นที่สุด สร้างกลไกการจัดการสื่อสารณะให้ก่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้และพัฒนาาระบบอาหารของประเทศ จัดระบบกลไกตลาดที่เป็นธรรม และตั้งองค์กรกลางระดับชาติ เพื่อเป็นหน่วยประสานงานกลางในบริหารจัดการระบบอาหารแบบครบวงจร โดยต้องเป็นองค์กรอิสระ

รายละเอียดของข้อเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์

ข้อเสนอต่อรัฐส่วนกลาง

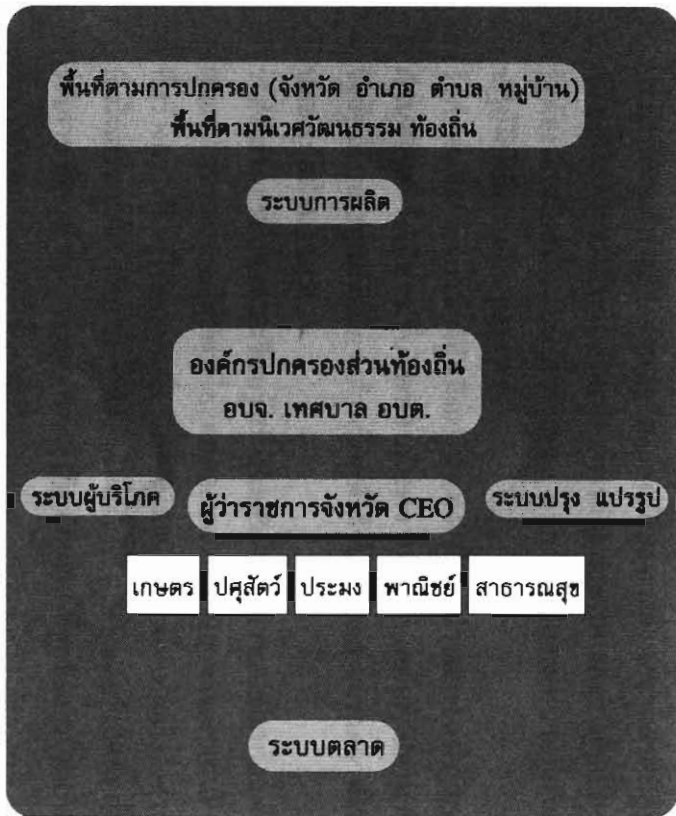
- รัฐต้องมีนโยบายให้ท้องถิ่นสามารถจัดการดูแลตนเองได้ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องพันกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างชัดเจน เช่น เรื่องการจัดการระบบอาหารของท้องถิ่น

- รัฐหนุนเสริมให้พื้นที่จัดทำแผนยุทธศาสตร์อาหารและสร้างกระบวนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับนิเวศวัฒนธรรมของพื้นที่ ลดบทบาทในการกำหนดดัชนีชี้วัดผลสำเร็จของพื้นที่จากส่วนกลาง ต้องทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลนโยบายสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม แต่ก็สามารถกำหนดเกณฑ์ประเมินคุณภาพการดำเนินงานได้ และที่สำคัญ ต้องมีการประสานเชื่อมโยงการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนเป็นเรื่องเดียวกันก่อนที่จะมีประสานสั่งการให้ดำเนินการในพื้นที่
- รัฐต้องมีนโยบายชัดเจนที่จะสนับสนุน (ไม่ใช่แบบสั่งการ) ให้แต่ละพื้นที่สามารถดำเนินการจัดการระบบอาหารปลอดภัยในระดับพื้นที่ แบบครบวงจร
- รัฐจัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพประชากรให้สามารถดูแลตนเองได้ทุกระดับมากกว่าการส่งเสริมการพึ่งพิงซึ่งจะทำให้รัฐกลางสิ้นเปลืองทรัพยากรและที่สำคัญขาดประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศชาติ มีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ โดยมีกระบวนการให้ความรู้แก่เกษตรกร ผู้ผลิต ผู้บริโภค โดยอาศัยกลไกจัดการความรู้ทั้งส่วนกลางและในพื้นที่ให้เกิดการไหลเวียนข้อมูลความรู้ผ่านองค์กรประสานงานกลางของจังหวัดและเครือข่ายในพื้นที่
- รัฐต้องบูรณาการภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านระบบอาหาร ให้ต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน
- รัฐต้องตั้งองค์กรกลางระดับชาติ ขึ้นมาเพื่อเป็นหน่วยประสานงานกลางในการบริหารจัดการระบบอาหารแบบครบวงจร และต้องเป็นองค์กรอิสระ ที่มีบทบาทเป็นหน่วยประสานเชื่อมโยงการดำเนินงานทุกภาคส่วนที่ทำงานด้านอาหารของชาติ ดังนี้
 - เป็นหน่วยงานกลางด้านระบบอาหารของชาติที่ครบวงจร
 - มีการจัดการความรู้เรื่องระบบอาหาร
 - รับผิดชอบผลักดันให้เกิดการรวบรวมประมวลเส้นทางอาหารของประเทศให้ชัดเจน
 - มีอำนาจจัดทำแผนแม่บทจัดการด้านการตลาด และสามารถออก

- มาตรการควบคุมระบบตลาดให้เป็นธรรม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- รวบรวมข้อมูล ข่าวสาร องค์ความรู้ด้านอาหาร ทั้งภายในและภายนอก พร้อมกระจายข้อมูลสู่พื้นที่และมีการเชื่อมโยงการดำเนินงานกับองค์กรกลางในระดับจังหวัดตลอดเวลา
 - มีอำนาจตรวจสอบควบคุมการโฆษณาสินค้าที่เกินจริงได้ เช่น สั่งห้ามโฆษณาอาหารเสริมที่หลอกลวงผู้บริโภค
 - ผลักดันการพัฒนาคุณภาพอาหารของชาติในทุกมิติ
 - **รัฐต้องบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคให้จริงจังเป็นรูปธรรม**
 - **รัฐต้องสร้างกลไกควบคุมและการจัดการตลาดกลาง/ตลาดขายส่งขนาดใหญ่** ให้การไหลเวียนของสินค้าที่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคผู้ผลิต พยายามให้มีการกระจายสินค้าในท้องถิ่นที่เพียงพอแล้วส่งเข้าสู่ตลาดส่วนกลาง โดยการจัดการผ่านช่องเครือข่ายผู้ประกอบการ และสร้างเครือข่ายผู้บริโภคให้เข้มแข็งเพื่อต่อรองทางการตลาด ซึ่งองค์กรประสานงานกลางต้องทำหน้าที่ส่งผ่านข้อมูลทางด้านการตลาดที่ถูกต้องและเป็นธรรมให้กับสังคมโดยการถ่ายทอดผ่านช่องทางสื่อต่างๆ
 - **รัฐต้องมีกลไกสนับสนุน กำกับดูแล ผลักดันแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม**
 - **รัฐกำหนดมาตรการให้ผู้ผลิต/ผู้นำเข้า/ผู้จำหน่ายสารเคมีภัณฑ์ด้านอาหารให้มีส่วนรับผิดชอบกับความไม่ปลอดภัยด้านอาหาร**
 - **รัฐต้องตั้งกองทุนสวัสดิการสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความไม่ปลอดภัยด้านอาหาร**
 - **รัฐส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สร้างจิตสำนึก ถึงความปลอดภัยและคุณค่าอาหารในทุกมิติ** เช่น ใช้ชุดทดสอบตรวจสอบอาหารเพื่อเป็นสื่อที่สร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้บริโภค เป็นการพิสูจน์ให้เห็นจริงถึงสารพิษในอาหารที่เรารับประทานและแสดงให้เห็นถึงพิษภัยที่เกิดขึ้นต่อร่างกาย ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้ เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง พร้อมเกิดระบบคุ้มครองดูแลตัวในชุมชนอย่างยั่งยืน

- รัฐต้องสร้างกระแสการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย (Talk of the Town) และแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางอาหารอย่างต่อเนื่อง โดยการนำเสนอกรณีศึกษาของพื้นที่ที่ทำกิจกรรมด้านอาหารที่น่าสนใจผ่านช่องทางสื่อของรัฐอย่างต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้ทุกพื้นที่เข้าถึงช่องทางของสื่อสาธารณะระดับประเทศอย่างเหมาะสม โดยประสานผ่านหน่วยประสานงานกลางด้านอาหารปลอดภัยของชาติ

กรอบการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์และพื้นที่ดำเนินการภาครัฐ

พื้นที่รัฐส่วนกลาง (กฎหมาย รัฐบาล นโยบาย)

นโยบาย Food Safety

ปี 2547 เป็นปีแห่งสุขอนามัยเพื่อรองรับและเผยแพร่คุณภาพมาตรฐานอาหารของไทยให้แพร่หลายไปทั่ว

ยุทธศาสตร์ความปลอดภัยด้านอาหาร

1. พัฒนามาตรฐานและกฎหมายให้เป็นสากล
2. สร้างความเข้มแข็งในการกำกับดูแลให้อาหารปลอดภัย
3. พัฒนาศักยภาพผู้บริโภค
4. พัฒนาศูนย์กลางและกระบวนการ
5. พัฒนาศักยภาพห้องปฏิบัติการ

ROAD MAP การดำเนินงานความปลอดภัยด้านอาหารเพื่อบริโภค ปี 2548-2547

ศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยด้านอาหาร กระทรวงสาธารณสุข

จากผลการสรุปโครงการความปลอดภัยด้านอาหาร ระหว่าง นายกรัฐมนตรี วันที่ 6 สิงหาคม 2547 ศูนย์การประมงแห่งชาติ สสวท

ที่ปรึกษา :

นพ.ศิริวัฒน์ ทิพย์ธราดล

บรรณาธิการ :

ไพโรจน์ สิงห์
อรพรรณ ศรีสุขวัฒนา

ทีมวิชาการ :

มานะ ช่วยชู
ช่อเพ็ญ นวลขาว
นพ.บัญชา พงษ์พานิช
ไพโรจน์ สิงห์
ธีระวัฒน์ แดงกะเปา
วินัย วาหลวง
วิชาญ หนูกัน
สุรพล ทรัพย์แก้ว

ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนภาคใต้
นครศรีธรรมราช
สวนสร้างสรรค์ นาคระ-บวรรัตน์
สวนสร้างสุข ทมากปาสัมเมืองนคร
สถานีอนามัยบ้านสี่แยกสวนป่า
สำนักงานสาธารณสุขกิ่งอำเภอช้างกลาง
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช

ทีมคณะทำงาน :

ทวี สร้อยสิริสุนทร
ธรรมสารี เนาวพันธ์
สำราญ แก้วเกษจันทร์
กุลศานต์ เจริญสม
ภาวนา วัฒนา
พนิตนาฎ วิสุทธิธรรม
ศิรินทร์ภรณ์ อัจฉิมางกูร
ฉัตรชัย สังข์สุด
สุมาลี อุดมากินันท์
สมนึก เหมมณี
สถาพร ทิพย์เพชร
สิทธิศักดิ์ หนูช่วย
สุธัญย์ รักชาพล

เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช
โรงเรียนบ้านร้อน
โรงเรียนบ้านร้อน
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครศรีธรรมราช
วิทยาลัยอาชีวศึกษานครศรีธรรมราช
ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนภาคใต้
นครศรีธรรมราช
ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนภาคใต้
นครศรีธรรมราช
ศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช
สหทัยมูลนิธิภาคใต้ นครศรีธรรมราช
สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช
สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครศรีธรรมราช
สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเด็นเรื่องอาหารปลอดภัย เป็นวาระสำคัญร่วมกันของทุกคนที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบ
ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุดและมีความโปร่งใสทุกขั้นตอน ตามบทบาทหน้าที่
ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การผลิตถึงการบริโภค มิใช่จะฝากความหวังไว้เพียงแต่การปฏิบัติงาน
ของภาครัฐเท่านั้น จึงถึงเวลาที่ต้องร่วมประกาศแล้วว่า อาหารเป็นเรื่องของทุกคน
ก่อนที่จะสายเกินแก้ ปลอ่ยให้ลูกหลานต้องประสบปัญหาวิกฤตการณ์อาหารครั้งใหญ่ของโลก

ห้องสมุด ๑๐๐ ปี เสพ ทรัพย์สินทางปัญญา

00004364

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ National Health System Research Office

ชั้น 2 อาคารด้านทิศเหนือของสวนสุขภาพ (ถ.สาธารณสุข 6)
ภายในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
Ministry of Public Health, Tiwanon Rd. Nonthaburi 11000, Thailand
Tel: (66-2) 590-2304 Fax: (66-2) 590-2311
E-mail Address: hsro@hsro.or.th Homepage: <http://www.hsro.or.th>